

Foto Fons Bongers

Sinds najaar 2007 verblijven er regelmatig grote aantallen halsbandparkieten langs de Hofvijver aan de Lange Vijverberg te Den Haag. Ze bivakkeren in de paardenkastanjes. Deze parkieten brengen ernstige schade toe aan de knoppen van de kastanjes. De gemeente Den Haag wil graag weten in hoeverre deze schade nadelige gevolgen zal hebben voor de bomen. Ook wil ze meer inzicht in de achtergronden van dit gedrag van de parkieten, om te kunnen bepalen of er maatregelen nodig of gewenst zijn.

GERRIT-JAN VAN PROOIJEN, PROHOLD BV

Schade door

Om antwoord op de vraag van de gemeente te kunnen geven zijn de volgende onderzoeken uitgevoerd:

- een inventarisatie van de omvang van de schade;
- onderzoek naar het uitlopen van beschadigde knoppen;
- literatuuronderzoek naar schade door halsbandparkieten;
- navraag bij andere gemeenten naar vergelijkbare situaties.

Dit artikel geeft eerst algemene informatie over de halsbandparkiet. Vervolgens bespreekt het de situatie aan de Hofvijver. Daarna zet het de bevindingen van de onderzoeken op een rijtje en geeft het aan welke schade voor de verdere ontwikkeling van de kastanjes valt te verwachten. Tot slot worden er enkele aanbevelingen gedaan.

Halsbandparkieten

Verspreiding

De halsbandparkiet is een exoot uit tropisch Afrika en Zuid-Azië, die in Europa als volièrevogel wordt gehouden. Ontsnapte of vrijgelaten exemplaren kunnen zich goed in het West-Europese klimaat handhaven. Het eerste broedgeval in Nederland in het 'wild' dateert van 1968. Op basis van tellingen in 2004 werd het aantal op ongeveer 5400 exemplaren geschat. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de directe omgeving van Den Haag en Amsterdam. De halsbandparkieten hebben een voorkeur voor halfopen gebieden, zoals parken en tuinen. Ze vermijden dichte bossen. Met name oudere parken en landgoederen voldoen goed, mede door de aanwezigheid van hoge bomen en de directe nabijheid van nestholten.

Voedsel

Halsbandparkieten zijn alleseters. Het voedsel bestaat in hoofdzaak uit zaden, vruchten, granen, bloemen en nectar. 's Zomers vinden ze dat in overvloed en worden ze dan ook in het buitengebied waargenomen. In de winter doen ze zich vaak tegoed aan het vogelvoer dat mensen in hun tuin strooien of ophangen. Met name pinda's zijn daarin favoriet. De ruime beschikbaarheid van voedsel in de stad, met name ook 's winters, draagt ertoe bij dat ze zich vooral in en rond de steden goed kunnen handhaven en zich zelfs nog steeds verder uitbreiden.

Wat betreft schade door vraat zijn er slechts incidentele gevallen bekend van schade aan fruit in België en Groot-

Een inventarisatie

halsbandparkieten

Brittannië. De parkieten staan bekend als slordige eters die veel schade aanbrengen in verhouding tot de hoeveelheid fruit die ze eten.

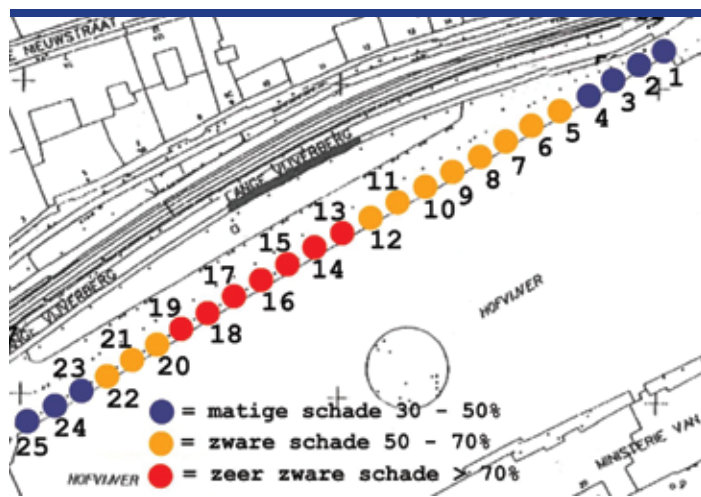
Leefwijze

De halsbandparkieten trekken overdag in kleine groepen (10–15 vogels) rond. Buiten het broedseizoen verzamelen ze zich doorgaans op gemeenschappelijke slaapplekken waar wel honderden tot enkele duizenden vogels bij elkaar zitten. Op een slaapplek in Voorburg zijn in november 2004 3200 exemplaren bij elkaar aangetroffen. In Brussel zijn slaapplekken die al vele jaren op rij worden gebruikt. In Amsterdam zijn ze tot op heden minder honkvast. Slaapplekken die het ene jaar gebruikt worden, blijken een volgend jaar uit de gratie. Ook op plaatsen met een groot voedselaanbod kunnen ze in grote aantallen voorkomen. Tijdens het broedseizoen leven ze solitair of in kleine groepen, waarbij ze elkaar soms helpen om roofdieren uit de directe omgeving van de nesten te verjagen.

Paardenkastanjes

Inventarisatie van de omvang van de schade

Keren we terug naar de specifieke situatie aan de Lange Vijverberg: het gaat hier om de rij paardenkastanjes direct langs de Hofvijver. In alle kastanjes is schade aangetroffen; het middendeel is het zwaarst getroffen. Op onderstaande tekening (afb.1) is de omvang van de schade in beeld gebracht.

Afbeelding 1:
Situatietekening met percentages beschadigde knoppen.

De schade varieert van half aangevreten knoppen, volledig uitgeholde knoppen tot knoppen die totaal weggevreten of afgebroken zijn. Zoals op de tekening is te zien, is de schade met name in het middendeel het grootst en is deze bij de bomen aan de uiteinden van de rij minder. De takken van de bomen met de nummers 9 tot en met 12 zijn sterk bedekt met de uitwerpselen van de halsbandparkieten. Vermoedelijk worden deze vier bomen het meest intensief gebruikt als gemeenschappelijke slaapplek van de vogels.

Onderzoek naar uitlopen van beschadigde knoppen

Om te kunnen beoordelen in hoeverre beschadigde knoppen nog uitlopen en zich tot gezonde scheuten ontwikkelen, werd er besloten takken van de kastanjes binnenshuis voor te trekken. In januari 2008 zijn er – verspreid over de bomenrij – tien takken verzameld. Het bleek echter nog te vroeg in het jaar, waardoor de knoppen niet uitliepen. Eind februari zijn er opnieuw tien takken geknipt. Bij deze takken is het voortrekken goed gelukt.

Bij alle takken is in eerste instantie het aantal duidelijk zichtbare knoppen, waarvan verwacht mag worden dat die zich zullen ontwikkelen, geteld. Slapende knoppen zijn niet meegeteld. Vervolgens is per tak aangegeven hoeveel van de aanwezige knoppen in meer of mindere mate zijn beschadigd. Aan een aantal takken was zichtbaar dat er wel een knop gezeten had, maar dat die volledig was weggevreten. Dergelijke knoppen zijn als knop meegeteld. Vervolgens werd na twee weken geteld hoeveel knoppen er uitgelopen waren. In onderstaande tabel zijn de resultaten per twijg aangegeven.

Boom-nummer	Knoppen aan twijg	Knoppen beschadigd	Knoppen uitgelopen	Knoppen (nog) niet uitgelopen	Uitgelopen slapende knoppen
4	6	0	4	2	0
4	8	4	5	0	2
6	10	8	2	0	5
8	13	7	5	1	2
12	11	2	5	4	2
15	8	7	2	0	4
16	7	3	5	0	0
17	8	8	0	0	3
22	7	5	2	0	0
23	9	4	5	0	2
Totaal	87	48	35	7	20

Afbeelding 2:
Overzicht van de ontwikkeling van knoppen bij voortrekken binnenshuis.

Vrijwel geen van de beschadigde knoppen is uitgelopen

Uit de tabel blijkt dat vrijwel geen van de beschadigde knoppen is uitgelopen: in totaal slechts drie van de 48. Ook valt op dat bij de twee minst beschadigde twijgen, een aantal goed ontwikkelde knoppen na twee weken (nog) niet uitgelopen was. De twijgen met zeer veel beschadigde knoppen laten vrijwel allemaal het sterk opzwellen en beginnend uitlopen van slapende knoppen zien. Wat verder opviel was dat met name de best ontwikkelde eindknoppen, met daarin meestal de bloeiwijze in aanleg, het zwaarst zijn beschadigd.

Literatuuronderzoek

Op internet zijn meer dan 200 sites te vinden waarop schade door halsbandparkieten is vermeld. Het overgrote deel hiervan richt zich echter op de schade voor de fauna. Het gaat dan om de mogelijke nadelige gevolgen voor andere holenbroeders in de concurrentie om nestholten. De informatie over schade aan bomen is zeer beperkt.

Navraag bij andere gemeenten

Om inzicht te krijgen in ervaringen met bomen die zwaar en langdurig door de halsbandparkieten beschadigd worden, werd navraag bij andere gemeenten gedaan. Dit leverde twee concrete voorbeelden op. Op het voormalig landgoed 'Huis te Vraag' in Amsterdam staat een kleine groep paardenkastanjes waar al ongeveer tien jaar op rij sprake is van schade aan de knoppen door de halsbandparkiet. Ook hier is sprake van substantiële schade, waarbij gemiddeld ongeveer 50% van de knoppen wordt beschadigd. De groeiplaatsomstandigheden en de ontwikkeling van de bomen zijn altijd goed geweest. Ondanks deze langdurige schade heeft de beheerder geen substantieel conditieverlies bij de kastanjes waargenomen. Hooguit is er sprake van enige groeivermindering. Het Vondelpark in Amsterdam huisvest ook een populatie halsbandparkieten. In het park staan twee hopbeuken waarvan al minimaal zeven jaar op rij in het vroege voorjaar de knoppen zwaar worden aangevreten. Later in het jaar worden ook de vruchten min of meer 'gesloopt'. Ook deze bomen hebben te maken met goede groeiplaatsomstandigheden. De boomdeskundige van Stadsdeel Oud-Zuid, waarin het Vondelpark is gelegen, heeft bij deze

bomen geen substantieel conditieverlies waargenomen. Er zijn voorbeelden bekend van licht agressief gedrag jegens bezoekers in het broedseizoen, met name als die te dicht in de buurt van nestholten komen.

Tot slot heb ik nog een, niet bevestigd, verhaal gehoord over een poging tot verjagen van halsbandparkieten met een valk. Het schijnt dat dit niet werkte en dat een groep parkieten zich agressief tegen de valk keerde.

Conclusie en advies

Als we alle informatie op een rijtje zetten, is het te verwachten dat de nadelige gevolgen van de vraat voor de kastanjes beperkt zullen blijven. Veel slapende knoppen die normaal in rust blijven, zullen uitlopen. Wel zal naar verwachting de bloei minder uitbundig zijn, omdat met name veel bloemknoppen zijn aangevreten. Het uitlopen van slapende knoppen zal iets meer van de reserves van de boom vragen; voor een gezonde kastanje zal dit geen probleem zijn. Ook de grote hoeveelheden uitwerpselen op de takken hebben nog geen nadelige gevolgen voor de betrokken bomen gehad.

We moeten ons echter wel realiseren dat de kastanjes aan de Lange Vijverberg lange tijd een verminderde conditie hebben gehad die pas sinds de herinrichting van de ondergrondse groeiplaats aan het verbeteren is. Of jarenlang weerkerende aantasting ook voor deze bomen zonder noemenswaardige gevolgen zal blijven, is niet zeker. Daarnaast moeten we ons realiseren dat er meer problemen spelen die een aanslag zijn op de conditie van de paardenkastanjes, zoals de bloedingsziekte en de kastanjemineermot. Het is dus wenselijk dat de parkieten de kastanjes niet structureel als slaapplek gaan gebruiken. Mogelijk kiezen ze spontaan een andere plaats, zoals bekend is van de parkieten in Amsterdam.

Het is raadzaam om de verdere ontwikkeling van de halsbandparkieten op deze locatie te blijven volgen. Zodra zij zich na het broedseizoen weer groeperen en opnieuw de paardenkastanjes aan de Lange Vijverberg als gemeenschappelijke slaapplek gaan gebruiken, kan beoordeeld worden of er maatregelen ter verjaging nodig zijn. Voor de bomen zelf zijn op dit moment geen speciale verzorgende maatregelen nodig.

Foto's Gerrit-Jan Van Prooijen

Enkele foto's van takken waarop te zien is welke knoppen tot ontwikkeling zijn gekomen.